

51. Трудове право України /За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. –К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.

52. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. –М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1999.

53. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. –М.: Статут, 1999.

54. Лавріненко О.В. Трудове право України: У 2-х ч. –Горлівка: МАУП, 2005. –Т.1.

55. Кохановский В.П. Основы философии науки. –Ростов н/Д: Феникс, 2005.

56. Абдракманов К.С. Правовое регулирование трудовых отношений в Киргизской Республике в период перехода к рыночной экономике: Автореф. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.05 /Уральск. гос. юрид. акад. –Екатеринбург, 1997.

Надійшла до редколегії 23.05.2006

ЛАВРИНЕНКО О.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СООТНОШЕНИЯ ПОНЯТИЙ «ТРУДОВОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО» И «ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО О ТРУДЕ» В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАИНЫ

На основе исследования соотношения понятий «трудовое законодательство» и «законодательство о труде» в контексте современных структурных изменений трудового права Украины сделан вывод о необходимости принятия соответствующих изменений и дополнений к действующему законодательству о труде с целью улучшения существующих и установления новой четкой системы гарантий всем категориям работников в трудовых правоотношениях.

LAVRINENKO O.V. THEORETIC-METHODOLOGICAL RESEARCH OF THE PARITY OF CONCEPTS «LABOR LEGISLATION» AND «LEGISLATION ON WORK» IN THE CONTEXT OF MODERN STRUCTURAL CHANGES OF THE LABOR LAW OF UKRAINE

On the basis of research of a parity of concepts «labor legislation» and «legislation on work» in a context of modern structural changes of the labor law of Ukraine the conclusion about necessity of acceptance of respective alterations and additions to the current legislation about work is made with the purpose of improvement existing and establishments of new precise system of guarantees to all categories of workers in labor legal relationship.

Є.О. МІЧУРІН

канд. юрид. наук, доц.

Харківський національний університет внутрішніх справ

УДК 347.121.2+347.254

ОБМЕЖЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З ПРИВОДУ ЖИТЛА: ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

Доводиться, що обмеження майнових прав фізичних осіб з приводу житла можуть встановлюватись, коли це стосується збереження цільового призначення житла та його цілісності, обслуговування внутрішньобудинкових комунікацій та прибудинкових територій, або щоб уникнути порушення прав та законних інтересів інших осіб.

Наразі житлове законодавство знаходиться у стані реформування. Житлові відносини продовжують регулюватися застарілим Житловим кодексом УРСР, новий Житловий кодекс знаходиться у стані розробки. Частково житлові правовідносини потрапили у сферу регулювання ЦК України (наприклад, договір найму (оренди) житла, що знаходиться у приватному житловому фонді).

Не завжди обгрунтоване звуження можливостей осіб здійснювати свої майнові права щодо житла спостерігається за часів СРСР й тому маємо певні приклади. Так, фізична особа не могла мати у власності більш ніж один житловий будинок, а решту (наприклад, що отримала у спадкувавши домоволодіння) мала продати протягом року.

На сучасному етапі розвитку житлового законодавства відчувається зміна уявлень про житлові правовідносини, оскільки вони наразі засновуються на теорії правової держави, розвиток уявлень про обмеження майнових прав фізичних осіб щодо житла має будуватись на нових концептуальних засадах, які ще, на жаль, не отримали належної розробки у теорії. Такі обмеження мають розроблятися з позиції охорони прав та законних інтересів суб'єктів житлових правовідносин. Це дозволить при формуванні нового житлового законодавства врахувати найбільш важливі, з точки зору правомірності, аспекти обмежень майнових прав фізичних осіб щодо житла, що сприяє дотриманню прав та законних інтересів всіх учасників жит-

лових правовідносин.

Необхідні науково обгрунтовані підходи щодо обмежень житлових прав осіб, критичний аналіз обмежень, що вже закріплені, з точки зору дотримання прав людини, та відміна тих необгрунтованих обмежень, що не відповідають цим критеріям. Такий підхід цілком відповідає існуючому етапу еволюційного розвитку приватного права України.

Довільне встановлення обмежень права на житло з боку держави є неможливим та навіть протиправним. Обмеження права на житло можуть мати місце виключно з метою сприяння загальному добробуту у демократичному суспільстві, з урахуванням природи цього права.

Сучасні наукові уявлення про обмеження, зокрема, щодо майнових прав фізичних осіб з приводу житла базуються на працях В.П. Камішанського [1], О.О. Михайленко [2], Є.М. Кудрявцевої [3] та інших вчених. У той же час про усталеність поглядів на обмеження майнових прав фізичних осіб щодо житла у сучасній науці казати зарано, як і про формування їх єдиної концепції.

Наразі в Україні не існує жодного дисертаційного дослідження, яке би присвячувалось обмеженням майнових прав фізичних осіб на житло. Це не є нормальним зважаючи на пріоритетність розвитку та охорони прав та свобод громадян, що закріплено на конституційному рівні. Адекватне правове регулювання обмежень майнових прав фізичних осіб щодо житла, альтернативи якому у правовій державі не існує, має спиратись на розвинуті наукові дослідження.

Метою цієї статті є виявлення загальних підходів, що мають застосовуватись щодо обмежень майнових прав фізичних осіб на житло. Завданнями, що допоможуть наблизитись до досягнення поставленої мети, є: здійснення критичного аналізу підходів до обмежень права на житло у період, що передував втіленню принципів правової держави в нашій країні; виявлення підстав, що обумовлюють обмеження права на житло. Новизна роботи міститься у виявленні загальних підходів, що мають враховуватись при формуванні обмежень майнових прав фізичних осіб щодо житла. Так, доведено, що при встановленні обмежень майнових прав фізичних осіб на житло слід дотримуватись прав та інтересів інших вповноважених осіб. Обумовленість обмежень житлових прав фізичних осіб заради суспільних інтересів продиктована вимогами суспільної безпеки, необхідністю збереження житлового фонду, дотриманням спеціальних санітарних та технічних вимог, що висуваються щодо житла.

Обмеження житлових прав осіб є елементом примусу щодо особи. За часів командно-адміністративної системи, що панувала за радянських часів та пронизувала не завжди обгрунтованим правовим імперативом навіть диспозитивне за природою приватне право, було даремно глибоко замислюватись над матерією обгрунтувань цих примусових дій. Не поставало питання у об'єктивній виправданості обмежень цивільних прав, дотриманні прав людини, збереженні самої природи приватноправових відносин тощо. Поступовий розвиток приватного права на пострадянському просторі, що відбувається за останні часи, привів до зміни пріоритетів, коли первісним у діяльності держави стає дотримання прав та законних інтересів осіб.

Слід відзначити, що, незважаючи на проголошення у ст.47 Конституції України права на житло, це право піддається низці обмежень. Так, ст.41 Основного Закону вміщує обмеження, серед яких вказано, що використання власності не може наносити шкоду правам, свободам та

гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію. Отже, при здійсненні права на житло особа має утримуватись від порушення житлових прав інших осіб; не вчиняти дій, спрямованих на руйнування житла, погіршення екологічної ситуації, не розмішувати у житлі промислове виробництво, дотримуватись санітарних, протипожежних та інших норм і правил. Як бачимо, право на житло наразі піддається розумним правовим обмеженням, що спрямовані на збереження здоров'я людини, правопорядку, підтримання належного стану житлового фонду, дотримання інтересів сусідів тощо.

Обмеження мають бути правомірними та обгрутованими, враховувати можливий, з точки зору права, обсяг втручання в особисте життя людини, загальні засади цивільного законодавства, спеціальні засади окремих інститутів цивільного права. Обмеження житлових прав громадян, незважаючи на своє існування та протилежність щодо суб'єктивних прав, не мають створювати антагонізмів та при конкуренції мають поступатись останнім.

Отже, оптимальним шляхом для встановлення обмеження права на житло, як нам бачиться, є узгодження двох протилежностей: свободи здійснення суб'єктивних житлових прав та об'єктивної необхідності існування відповідних обмежень цих прав. Це є можливим лише на науковій основі з використанням концептуальних підходів до встановлення обмежень цивільних прав, які мають враховувати соціальні, економічні, правові аспекти проблеми. Для цього потрібна розробка з урахуванням природи обмежень права на житло обгрутованих принципів їх встановлення та подальше дотримання при законодавчому регулюванні суспільних відносин.

Питання обгрунтованості встановлення обмежень прав осіб слід розглядати як одне з найактуальніших та ключових при дослідженні правообмежувальних конструкцій. Оскільки обмеження цивільних прав ведуть до звуження можливості здійснення суб'єктивного цивільного права, їх встановлення має спиратися на чітко визначені і науково обгрутовані критерії. Вони повинні враховувати як інтереси учасників цивільних правовідносин, так і інтереси суспільства. Обгрутованість критеріїв і принципів встановлення обмежень цивільних прав виступає протипологом довольному, не обгрутованому їх впровадженню. Звичайно ж, довольне, не обгрутоване звуження прав осіб через встановлення обмежень не можна вважати правовим. Підтвердженням тому є стаття 64 Конституції України, згідно до якої права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, *окрім випадків*, передбачених Конституцією України. Необхідність застосування конституційних положень до обмежень житлових прав обгрутована тим, що, по-перше, Конституція України є основою житлового законодавства України. По-друге, закріплені Основним законом права і свободи людини, зокрема право на житло, право на недоторканність житла, складають основу для існування та розвитку житлового права, тому є його невід'ємною частиною та мають неодмінно враховуватись при формуванні відповідних обмежень.

Отже, в правовій демократичній державі обмеження як такі можуть мати місце. Інша справа, що первинними при встановленні обмежень мають залишатись права та свободи людини і громадянина. Але не окремої людини, а людини законслухняної, що здатна поважати права та інтереси інших осіб заради суспільної безпеки та правопорядку.

Така тенденція щодо обмежень права на житло чітко простежується у сучасному законодавстві України. Зок-

рема, у зв'язку зі змінами у структурі житлового фонду України, збільшення частки приватного житла через приватизацію, з'явилася низка обмежень, адресованих приватним власникам житла. При цьому, як справедливо зазначає В.П. Камиланський, на власника покладається обов'язок утримувати житлові приміщення у відповідності з містобудівельними, санітарними, протипожежними та іншими спеціальними нормами [4, с.268]. Звісно, наймачі житла у державному житловому фонді (якими, до речі, були до приватизації власники приватизованого житла) також мають здійснювати певні дії (чи утримуватися від певних дій) заради збереження житла. Так, наймач не має права руйнувати житло, має проводити його поточний ремонт тощо. Але слід відмітити, що приватний власник житла, у порівнянні з наймачем житла у державному житловому фонді, отримуючи більше прав, несе тягар утримання приватизованого житла. Власник житла має його утримувати за свій кошт, покривати витрати на забезпечення санітарних вимог (сплата за вивіз сміття, каналізацію тощо). При цьому на нього покладаються обмеження щодо здійснення перепланування та ремонту житла, які він може робити лише дотримуючись архітектурних, будівельних та санітарних норм і правил. Встановлення обмежень довільного використання житла та необхідність підтримувати його стан дозволяють досягти збереження житлового фонду, нормального функціонування комунікацій житлового будинку (ліфтів, систем опалювання, водо-, газо- теплопостачання тощо). Отже, довільне здійснення права власності на житло господарем у розумінні «що заманеться, то й роблю, незважаючи ні на що» не є правовим. Встановлені щодо власника житла обмеження зумовлені необхідністю дотримання прав всіх вповноважених осіб у правовій державі, й при такому підході кожен зможе відчути повноту своїх прав.

Так, правообмежувальні фактори, які не дозволяють власникові довільно перепланувати та руйнувати житло, встановлюють необхідність дотримуватися протипожежних та санітарних норм та спрямовані, передусім, на забезпечення спокою законослухняних громадян, збереження житлового фонду. Отже, такі обмеження права на житло є правовими і розумними, вони охороняють інтереси не лише суспільства та інших осіб, але й самого власника. Останній завдяки розробленим для всіх правилам поведінки отримує у благо для себе: користується відповідним житлом, що йому належить; виконує вимоги, що спрямовані на збереження його власності; отримує прийнятні умови проживання завдяки дотриманню тих самих правил сусідами.

Оскільки конституційне право на житло передбачає, що держава створює особі умови, зокрема для придбання житла, відразу ж слід відмітити ті обмеження, що виникають при здійсненні цього аспекту права.

Такі обмеження пов'язані з рядом факторів, серед яких збереження сутності правочину, який має бути спрямований не лише на отримання майна, тобто житла, яке здатне задовольняти ще й соціальну потребу у проживанні. Тому розумним є обмеження щодо надання та обміну житла, яке не задовольняє функції проживання, а саме: загрожувє обвалом, ветхе, таке, що підлягає реконструкції житло.

Крім того, не до кінця врегульованим на законодавчому рівні залишається питання з обмеженням вселення громадян у ветхе житло, яке заплановано під знесення. Деякі недобросовісні фізичні особи використовують законодавчі неузгодженості для того, щоб перед зносом ветхого житла вселити туди якомога більше своїх родичів, аби

отримати потім більше за розміром житло від держави, яке надаватиметься після знесення житла, де особа мешкає. Отже, у таких ситуаціях правомірним буде обмеження прав несумлінних наймачів.

Певні обмеження справедливо встановлені у житловому законодавстві щодо осіб, які штучно погіршують свої житлові умови. Такі особи протягом п'яти років не можуть бути прийняті на облік осіб, що потребують поліпшення житлових умов.

Нове житлове законодавство має тенденцію до розвитку певних обмежень, які раніш не були розповсюдженими. Так, у ч.4 ст.104 проекту ЖК України від 2002 року пропонується встановити таке: «За рішенням суду можуть бути виселені особи, які не вносять без поважних причин плату за найм житла і житлово-комунальні послуги понад шість місяців». З одного боку, таким обмеженням звужуються житлові права наймачів, які не зможуть багато часу ігнорувати вимоги щодо необхідності сплати грошей за найм житла і житлово-комунальні послуги, оскільки окреслені чіткі строки до прийняття таких виключних мір впливу на боржника, як виселення. З іншого боку, тим охороняються права власника житла, що надає його у найм, житлово-комунальних організацій, що надають відповідні послуги. Це відповідає світовій практиці. Так, у Польщі особи, що не сплачують за комунальні послуги, піддаються схожим обмеженням та замість житла, з якого ці особи виселяються, їм надається мінімальне за площею соціальне житло. У Москві розроблена програма виселення злісних неплатників, що мають заборгованість платні за житло та житлово-комунальні послуги. Такі особи можуть після виселення потрапити у соціальне малогабаритне житло (для цього облаштовуються спеціально виділені гуртожитки). Такі заходи є необхідними, адже особи, що добросовісно виконують свої обов'язки, своєчасно сплачують за комунальні послуги, тобто виконують вимоги законодавства, не мають одержувати неякісні комунальні послуги через неплатежі своїх сусідів. Через масові неплатежі, що були донедавна, житлово-комунальне господарство знаходиться у не найкращому стані. У 31 місті та третині селищ відсутня каналізаційна мережа, щоденно у водосховища скидається більш ніж 4,4 мільйонів кубічних метрів неочищених стічних вод. У 232 населених пунктах якість питної води не відповідає стандартам. Фізичний знос тепломереж приводить до того, що до 40 % теплової енергії марно втрачається. У той же час більш ніж 2,6 мільйонів сімей знаходяться у черзі на поліпшення житлових умов [5, с.4-10]. Врегулювання ситуації вимагає великих капіталовкладень, які не зможуть відбутися через недотримання особами обов'язків зі сплати житлово-комунальних послуг. Через це виникнення певних обмежень права на житло, що можуть вести до виселення через систематичне невиконання житлових зобов'язань, є необхідним.

Отже, загальна спрямованість обмежень права на житло зумовлена необхідністю збереження, підтримання належного стану житлового фонду, дотриманням прав та законних інтересів осіб – учасників житлових правовідносин, підтриманням суспільного порядку. Обмеження житлових прав осіб мають встановлюватися в інтересах суспільства та для збереження житлового фонду держави, охорони прав інших власників чи осіб, що користуються житлом.

Викладений матеріал дозволяє дійти до наступних висновків:

1. Загальними підходами, що мають враховуватися при формуванні обмежень права на житло, мають бути

такі: при встановленні обмежень майнових прав фізичних осіб на житло слід дотримуватись прав та інтересів інших вповноважених осіб; обумовленість обмежень житлових прав фізичних осіб може бути продиктована вимогами суспільної безпеки, необхідністю збереження житлового фонду, з обов'язковим дотриманням спеціальних санітарних та технічних вимог, що висувуються щодо житла.

2. Ці обмеження житлових прав фізичних осіб мають базуватись на Конституції України, законодавстві про власність, житловому законодавстві та можуть встановлюватись, коли це стосується збереження цільового призначення житла та його цілісності, обслуговування внутрішньо-будинкових комунікацій та прибудинкових територій, або щоб уникнути порушення прав та законних інтересів інших осіб. У інших випадках погіршення становища сторін у житлових правовідносинах не має відбуватись. Це необхідно закріпити у Житловому кодексі серед загальних принципів здійснення права на житло в Україні.

3. При здійсненні права на житло особа має утримуватись від порушення житлових прав інших осіб; не вчиняти дій, спрямованих на руйнування житла, погіршення екологічної ситуації, не розміщувати у житлі промислове виробництво, дотримуватись санітарних, протипожежних

та інших норм і правил. Все це є обмеженнями, що звужують можливість довільного здійснення фізичною особою житлових прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Камышанский В.П. Ограничения права собственности: Дисс... докт. юрид. наук: 12.00.03. -М., 2003. -357 с.
2. Михайленко О.О. Речово-правові обмеження права приватної власності за стародавнім римським та сучасним цивільним правом України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 /НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. -Запоріжжя, 2003. -224 с.
3. Кудрявцева Е.Н. Ограничения права собственности на жилые помещения: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. -М., 2003. -160 с.
4. Камышанский В.П. Право собственности: пределы и ограничения. -М.: Закон и право, 2000. -303 с.
5. Жилищное законодательство Украины. -Х.: ООО "Конус", 1997. -138 с.

Надійшла до редколегії 21.12.2006

МИЧУРИН Е.А. ОГРАНИЧЕНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ ПО ПОВОДУ ЖИЛЬЯ: ИСХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Доказывается, что ограничение имущественных прав физических лиц в отношении жилья могут устанавливать, когда это касается сохранения целевого назначения жилья и его целостности, обслуживания внутридомовых коммуникаций и придомовых территорий, или во избежание нарушения прав и законных интересов других лиц.

MICHURIN E.A. RESTRICTIONS OF PROPERTY RIGHTS OF PHYSICAL PERSONS CONCERNING HABITATION: STARTING POSITIONS

It is proved, that restriction of property rights of physical persons concerning habitation can establish when it concerns preservation of a special-purpose designation of habitation and its integrity, service internal house communications and near house territories, or in order to prevent infringement of rights and legitimate interests of other persons.

О.М. МУЗИЧУК

канд. юрид. наук

Харківський національний університет внутрішніх справ

УДК 338.465:35.073.5

СОЦІАЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Розглядається проблематика соціально-адміністративних послуг, у зв'язку з чим аналізується термінологічний апарат, а також виокремлюються ознаки соціально-адміністративних послуг та формулюється їх поняття.

До проблематики соціального забезпечення раніше зверталися В.І. Андрейцев, Н.Б. Болотіла, В.С. Венедіктов, Г.С. Гончарова, В.В. Жернаков, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, Р.І. Кондратьєв, О.В. Лавриненко, Л.І. Лазор,

О.Я.Лапка, К.Ю. Мельник, П.Д. Пилипенко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.Г. Ротань, І.М. Сирота, Б.С. Стичинський, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева та ін. Проте питання соціально-адміністративних послуг як одного із